

ย้อนรอยพระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรม 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

Tracing Buddhism in the Multi-cultural Society of the Five Southern Border Provinces

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล ตั้งอยู่บริเวณตอนใต้สุดของประเทศไทยติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยภูเขา ป่าไม้ พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด ที่ราบชายฝั่งทะเล พรุ และป่าชายเลน พื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติมีป่าไม้และแร่ธาตุสำคัญหลายชนิด ในอดีตมีการทำเหมืองแร่ ดีบุก ทองคำ ในปัจจุบันยังมีแร่แมงกานีส พลวง ตะกั่ว ถ่านหิน และมีการค้นพบ น้ำมันดิบซึ่งเป็น แหล่งน้ำมันเชื้อเพลิงธรรมชาติ และนอกจากนั้นแล้วยังเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับกรประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เนื่องจากมีแหล่งน้ำสำคัญหลายสายเช่นแม่น้ำปัตตานี แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำบางนรา แม่น้ำ โโก-ลก แม่น้ำตากใบ คลองอู่ตะเภา คลองเทพา คลองนาทวี คลองรัตภูมิ คลองมาบัง คลองละงู เป็นต้น

พื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 13,006,081 ไร่ แบ่งการใช้ที่ดินออกเป็นพื้นที่ การเกษตรประมาณ 7,362,173 ไร่ (ร้อยละ 56.6) พื้นที่ป่าไม้ประมาณ 2,570,963 ไร่ (ร้อยละ 19.7) พื้นที่แหล่งน้ำประมาณ 725,625 ไร่ (ร้อยละ 5.6) และพื้นที่อยู่อาศัยและอื่นๆ ประมาณ 2,344,342 ไร่ (ร้อยละ 18.0) (กองกรรมาธิการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.2542.1) มีจำนวนประชากรประมาณ 3,138,260 คน

พื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นภูมิภาคที่อุดมสมบูรณ์ในด้านต่างๆ และเป็นเมืองท่าสำคัญจึง เป็นพื้นที่ที่มีผู้คนในภูมิภาคอื่นอพยพเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากตั้งแต่โบราณกาล ผู้คนเหล่านั้นต่างก็นำเอาคติความเชื่อ ศาสนา วิถีชีวิต ประเพณี หรือเรียกรวมว่าวัฒนธรรมเข้ามาสู่พื้นที่ห้าจังหวัดชายแดน ภาคใต้ด้วย ผู้คนเหล่านั้นได้ติดต่อสัมพันธ์กันจนเกิดการผสมผสานวัฒนธรรมที่เกิดจากผู้คนต่างชาติพันธุ์ และศาสนา ส่งผลให้มีการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนใต้จึงสามารถสรุปได้ว่า เดิมเป็นที่ตั้งของชนพื้นเมืองพวกนิกริโต เนื่องจากภาคใต้มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ต่อมาจึงมี ผู้คนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ปะปนกับชนกลุ่มเดิม ได้แก่พวกมลายู เขมร มอญ ไทย และจีน เป็นต้น เมื่อ มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น คนเชื้อสายอื่นๆ ก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้นจนกลายเป็นชุมชนใหญ่

จึงก่อให้เกิดการสังสมวัฒนธรรมต่างๆ อย่างหลากหลาย ประมาณพุทธศตวรรษที่ 6-7 ชาวอินเดียได้เดินทางมาติดต่อค้าขายและได้นำเอาศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมต่างๆ เข้าเผยแพร่ด้วย ดินแดนภาคใต้จึงได้รับเอาวัฒนธรรมตามแบบอย่างอินเดียหลายอย่าง และในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน จีน อาหรับ ชาว กัก็ได้เดินทางมาค้าขายกับดินแดนทางภาคใต้ จึงทำให้วัฒนธรรมของพวกอาหรับและจีนมีอิทธิพลต่อชนชาวไทย การนับถือผีบรรพบุรุษและวัฒนธรรมใหม่ที่รับเข้ามาคือ การนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ตามแบบอย่างของอินเดีย และนับถือศาสนาอิสลามตามแบบอย่างชาวอาหรับ” (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. 2523. 4-9)

พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนภาคใต้เป็นเวลายาวนานตั้งแต่ยุคแรกของการเผยแพร่จากหลักฐานที่ค้นพบในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ธรรมจักรศิลา พบในท้องที่ อ.ยะรัง จ.ปัตตานี สลักจากหินทรายสูง 13 เซนติเมตร วงล้อกว้าง 26 เซนติเมตร มีกงล้อ 8 อัน และสลูปลินเผาจำลอง น. ณ ปากน้ำกล่าวว่าเป็นสลูปลเก่าแก่ที่สุดเท่าที่พบมาในเอเชียอาคเนย์ เหมือนสลูปลแบบคุปตะที่กุสินาราและที่สารนาถ (อนันต์ วัฒนานิก. 2531. 20) โบราณวัตถุทั้งสองชิ้นสันนิษฐานว่าเกิดจากอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาทสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เนื่องจากสมัยนั้นไม่นิยมสร้างพระพุทธรูปเพราะเชื่อว่ามนุษย์ธรรมดาไม่สามารถถ่ายทอดพุทธลักษณะซึ่งเป็นมหาบุรุษได้ จึงสร้างสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธรูปด้วย ธรรมจักร เจดีย์ พระแท่น รอยพระพุทธรูป เป็นต้น เช่นเดียวกับการค้นพบโบราณวัตถุที่จังหวัดนครปฐม “ มีศิลาทำเป็นรูปพระธรรมจักรเหมือนอย่างเช่นที่ชาวอินเดียสร้างกันในสมัยก่อนมีพระพุทธรูป เช่น ทำแทนพุทธอาสน์ และรอยพระพุทธรูป เป็นที่สักการบูชาต่อมาในประเทศนี้อีกหลายอย่าง สิ่งสำคัญเหล่านี้แสดงว่าพระพุทธศาสนาซึ่งแรกมาประดิษฐานในประเทศสยาม เป็นลัทธิเถรวาทอย่างเช่นที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้เที่ยวสั่งสอนยังนานาประเทศ จึงสันนิษฐานว่าพระพุทธศาสนาเห็นจะมาประดิษฐานในประเทศสยามตั้งแต่ก่อนพ.ศ. 500” (สิริ เปรมจิตต์. 2524. 202) นอกจากนี้ยังได้ค้นพบโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นอิทธิพลของพุทธศาสนาสมัยต่างๆ ในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกหลายแห่ง หลักฐานเหล่านี้ล้วนยืนยันว่าห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนานและต่อเนื่อง

เมื่อพระสงฆ์จากอินเดียนำพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิก็ทำหน้าที่สั่งสอนอบรมจนผู้คนเลื่อมใสศรัทธายอมรับพระพุทธศาสนาเป็นสรณะ จึงได้สร้างวัดเป็นศาสนสถานสำหรับเป็น

ที่พำนักอาศัยและปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ รวมทั้งเป็นที่อบรมสั่งสอนแสดงธรรมและการบำเพ็ญศาสนพิธีแก่พุทธศาสนิกชน ในวัดจะแบ่งพื้นที่สำคัญเป็น 2 เขตดังนี้

1.เขตพุทธาวาส ประกอบด้วยอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระประธานประกอบสังฆกรรม การอุปสมบท สวดปาฏิโมกข์ เป็นต้น วิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและประกอบศาสนพิธีต่างๆ สถูปเจดีย์และพระปรารักษ์เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป หอพระธรรมหรือหอไตร เก็บรักษาพระคัมภีร์ พระไตรปิฎก

2.เขตสังฆาวาส ประกอบด้วยศาลาการเปรียญใช้สำหรับประกอบศาสนพิธี ใช้ร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชน และกุฏิที่พักของสงฆ์

เขตพุทธาวาสเป็นสถานที่ประดิษฐานสิ่งสำคัญและควรแก่การเคารพบูชาสูงสุดในพระพุทธศาสนา อันได้แก่ พระบรมธาตุเจดีย์ พระปรารักษ์ พระบรมสารีริกธาตุ พระประธาน พระไตรปิฎก เป็นต้น พระสงฆ์หรือพุทธศาสนิกชนเข้าเขตพุทธาวาสจะต้องสำรวมและแสดงความเคารพ ส่วนเขตสังฆาวาสมีศาลาการเปรียญและกุฏิสงฆ์ก็มีความจำเป็นที่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนจะได้ใช้สำหรับเป็นที่พักอาศัยและประกอบพิธีกรรม พุทธศาสนิกชนเชื่อกันว่า หากได้สร้างสิ่งสำคัญไว้กับพระพุทธศาสนาเช่น พระพุทธรูป เจดีย์ พระปรารักษ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ และกุฏิจะมีอานิสงส์แก่ผู้สร้างมากมาย จึงมีผู้นิยมสร้างกันอย่างมากมาย ด้วยพุทธศิลป์ตามยุคสมัยของผู้สร้างตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นวัดจึงเป็นศาสนสถานที่ยอมรับเอาศาสนวัตถุหลายอย่างที่ควรค่าแก่การศึกษาค้นคว้า เรื่องราวความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในอดีต หนึ่งในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพหุวัฒนธรรมมีการผสมผสานวัฒนธรรมของหลายเชื้อชาติศาสนาเข้าด้วยกัน จึงมีการนำเอาศิลปวัฒนธรรมของต่างกลุ่มเข้ามาสอดแทรกในสิ่งก่อสร้างถาวรวัตถุเหล่านั้น ถือเป็นารผสมผสานวัฒนธรรม อันเข้ากับชาวไทยพุทธ

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาค้นคว้าวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา บอกยุคสมัยของความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในภาคใต้และสามารถนำความรู้ดังกล่าวเป็นฐานข้อมูลให้กับชุมชนและการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบถึงสาเหตุปัจจัยของการผสมผสานทางวัฒนธรรมซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลพื้นฐานการสร้างความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม

แนวทางในการทำวิจัยต่อไป

-อิทธิพลของพุทธศาสนาเถรวาทในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้

-ร่องรอยของพุทธศาสนamahayanaในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้

-หลักพุทธปรัชญามahayanaในตำนานหลวงพ่อบวด